

Галина Войцехівська,
директор ДНАББ ім. В. Г. Заболотного

ДО ПИТАННЯ СПОРУДЖЕННЯ БУДІВЕЛЬ БІБЛІОТЕК

Стаття порушує питання спорудження одного з типів громадських споруд в Україні – бібліотечних будівель. Викладено дані про партнерську співпрацю архітектурної та бібліотечної громадськості, спрямовану на розроблення засад сучасної бібліотеки, спорудження нового типу будівель бібліотек в Україні.

Ключові слова: будівлі бібліотек, сучасна бібліотека.

Питання спорудження бібліотечних будівель як типу громадських споруд у різних країнах світу досить актуальне і популярне. Цього не можна сказати про Україну. З-поміж негативних факторів можна виділити два основні. По-перше, в Україні практично відсутні кадри, які мають досвід проектування такого типу будівель. Наразі серед навчальних архітектурно-будівельних закладів України лише 4 мають навчальний досвід проектування бібліотечних будівель, серед яких: Київський національний університет будівництва і архітектури, Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, Національний університет «Львівська політехніка», Київський національний авіаційний університет.

Другим негативним фактором при зведенні бібліотечних будівель є відсутність в Україні сучасної нормативної бази, на основі якої можуть будуватися бібліотеки. Ця база відіграє найважливішу роль у проектуванні будь-якої будівлі бібліотеки. Але на сьогодні в українській практиці для проектування бібліотек можуть використовуватися лише деякі узагальнюючі українські нормативні документи, а головним документом залишається радянський документ «СН 548-82: Инструкция по проектированию библиотек» (1983 р.).

Як показало опитування, проведене працівниками Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки (ДНАББ) ім. В. Г. Заболотного, всі без винятку бібліотеки потребують поліпшення умов функціонування, зокрема й розширення бібліотечних приміщень та зведення нових. Саме тому впродовж останніх років ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, головна галузева бібліотека будівельної галузі України, постійно піднімає питання будівництва бібліотек в Україні й виступає ініціатором багатьох заходів,

спрямованих на розроблення засад сучасної бібліотеки, спорудження нового типу будівель бібліотек в Україні.

Протягом останнього десятиліття завдяки співпраці бібліотеки з київськими галузевими вищими навчальними закладами активізувалося вивчення основ проектування бібліотечних будівель студентами цих закладів (студенти розробляють навчальні проекти бібліотек на прикладі ДНАББ ім. В. Г. Заболотного на основі спеціально розробленого технічного завдання).

Першим кроком стало розроблення працівниками бібліотеки та представниками архітектурної громадськості програма проектування іміджу ДНАББ ім. В. Г. Заболотного як сучасного соціокультурного центру архітектурно-будівельної сфери України (2001 р.). Наступним кроком став студентський конкурс проектів на інтер'єр бібліотеки (2003 р.), у якому активну участь взяли студенти Київського національного університету будівництва і архітектури та Національного університету «Львівська політехніка».

Наприкінці 2007 р. працівники ДНАББ ім. В. Г. Заболотного виступили з ініціативою провести віртуальну Всеукраїнську акцію «Кожній бібліотеці – сучасну будівлю», спрямовану на створення позитивної думки громадськості щодо пріоритетів будівництва бібліотек в Україні й запросили приєднатися до акції всі українські бібліотеки для вивчення питання спорудження бібліотек у містах і селах України.

З метою вивчення сучасного стану бібліотечних приміщень та вимог до них сучасних користувачів та бібліотечних фахівців працівниками ДНАББ ім. В. Г. Заболотного методом анкетування проведено два соціологічні дослідження – «Бібліотечне приміщення очима користувача бібліотеки» (2008 р.) та «Бібліотечне приміщення очима бібліотекаря галузевого інституту» (2008 р.). Результати цих досліджень ще раз підтвердили необхідність проведення реальних дій для вирішення проблем приміщень бібліотек.

Важливим кроком до вивчення історії питання спорудження бібліотечних будівель було проведене 2008 р. бібліотекознавче дослідження фондової джерельної бази з проектування, будівництва й реконструкції вітчизняних та зарубіжних бібліотечних будівель, результатом якого стало видання того ж року бібліографічного покажчика «Будівлі бібліотек: проектування, будівництво, реконструкція: Бібліогр. покажч. / Уклад.: Г. А. Войцехівська, І. В. Войцехівська, С. М. Кайнова / Редкол.: Г. А. Войцехівська (відп. ред.), Д. О. Мироненко, О. П. Пацеля, Н. В. Ракович; наук. консультант Н. М. Кондель-Пермінова; ДНАББ ім.

В. Г. Заболотного». Наукова цінність цього бібліографічного покажчика полягає в тому, що це видання є результатом першого та єдиного в Україні дослідження світового досвіду з проектування та будівництва однієї з найважливіших інформаційних громадських споруд – будівлі бібліотеки.

Вміщені у бібліографічному покажчику матеріали дають уявлення про історію будівництва бібліотек у різних країнах світу. Бібліографічний покажчик складається з шести розділів. У першому розділі вміщено інформацію з історії та теорії проектування й будівництва бібліотек, у другому – інформацію про чинну нормативну базу України, архітектурні конкурси з проектування бібліотек та проекти будівель бібліотек. Найбільш інформаційно насичений третій розділ знайомить фахівців з практичними питаннями архітектури та будівництва бібліотек, четвертий – реконструкції будівель бібліотек, п'ятий – дизайну бібліотечних приміщень. У шостому розділі зібрано інформацію про особистостей та архітектурні фірми, що спеціалізуються на проектуванні будівель бібліотек.

Необхідно детальніше зупинитися на другому розділі покажчика, куди ввійшла інформація про нормативні документи, що відіграють найважливішу роль у проектуванні будь-якої будівлі. Дослідження показало, що сучасна нормативна база України не відповідає тим нормам, на основі яких можна було б спроектувати сучасну бібліотечну будівлю.

Нормативна база проектування бібліотек складається з документів колишнього Радянського Союзу, як уже згадувалось, та деяких нормативних документів України.

За часів Радянського Союзу в Москві були видані «Нормали планировочных элементов жилых и общественных зданий. Вып. НП 5.4.1-74: Библиотеки» (1976 р.), одним із розробників якого є київський інститут КиївЗНДІП.

В українських нормативних документах, таких як ДБН 360-92**:
Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень (2002), ДБН В.1.1-7-2002: Пожежна безпека об'єктів будівництва (2003), ДБН В.2.2-3-97: Будинки та споруди навчальних закладів (1997), ДБН В.2.2-9-99: Громадські будинки та споруди. Основні положення (1999), ДБН Б.2.4-1-94: Планування і забудова сільських поселень (1994), ДБН В.2.5-13-98*: Пожежна автоматика будинків і споруд (2006), ДБН В.2.5-23-2003: Проектування електрообладнання об'єктів цивільного призначення (2004) та деяких інших фахівці вишукують по крихах необхідні дані.

Реалії сьогодення показали, що проектувальникам необхідний спеціальний ДБН, який врахує сучасний розвиток інформаційних технологій, сучасні функціональні особливості бібліотек та відобразить всі

технічні параметри бібліотечних будівель. При розробці такого документа, як свідчить світова практика, важливим елементом є співпраця архітектора та бібліотекаря (останній виступає експертом-технологом).

Наступним кроком привернення уваги архітектурної та бібліотечної громадськості до вирішення проблем будівництва бібліотечних будівель в Україні стало проведення науково-практичної конференції «Будівництво бібліотек в сучасних умовах: проблеми і перспективи» (2008), головними організаторами якої стали фахівці ДНАББ ім. В. Г. Заболотного та архітектурна громадськість. Важливою подією конференції стала презентація і обговорення проектів бібліотечних будівель нового типу, розроблених молодими українськими архітекторами.

Продовженням теми проектування бібліотечних будівель 29 вересня 2009 р. стало відкриття працівниками ДНАББ ім. В. Г. Заболотного спеціальної виставки студентських проектів «Бібліотека майбутнього». Для участі у виставці було відібрано дванадцять проектів чотирьох вузів України: Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури (6 проектів), Київського національного університету будівництва і архітектури (2 проекти), Інституту архітектури Національного університету «Львівська політехніка» (3 проекти) і Київського національного авіаційного університету (1 проект).

Студентські роботи продемонстрували сучасні підходи до проектування бібліотечних будівель, що відповідають світовій практиці зведення та обладнання бібліотек та свідчать про значний потенціал молодих українських архітекторів, які готові до вирішення проблем сучасної бібліотеки в Україні.

Всі роботи відповідали темі виставки та відзначалися високим фаховим рівнем розробки. Представлені проекти можна розподілити за трьома основними групами: нові будівлі бібліотек (переважно в історичному середовищі міста); реконструкція будівель бібліотек; дизайн внутрішнього середовища бібліотеки.

У цих проектах значно розширені соціально-культурні функції бібліотеки. Бібліотека вже розглядається не відособлено, а як складник значних культурно-мистецьких комплексів, наприклад, «Мистецького Арсеналу» (НАОМА, *А. Данієлян*) або міжнародного студентського медіацентру (Інститут архітектури НУ «Львівська політехніка», *І. Котляк*). Розширення функцій бібліотек, перетворення їх на центри інформації, навчання та дозвілля створює новий образ бібліотеки, значно привабливіший для відвідувачів. У бібліотеках передбачається створення оптимального середовища для зберігання фондів на різних носіях (як

паперових, так і цифрових), психологічної та естетичної атмосфери, сприятливої для інтелектуальної діяльності.

Цікавими архітектурно-розпланувальними вирішеннями будівель бібліотек відзначаються проекти Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури, автори яких здійснили пошуки образу сучасної бібліотеки в історичному середовищі Києва.

Культура середовищного підходу, коректного співставлення з історичною забудовою продемонстрована в проектах Інституту архітектури Національного університету «Львівська політехніка». Розроблені варіанти реновації бібліотеки Українського католицького університету у м. Львові (Х. Кухарська) свідчать про потенціал історичних будівель, робота з якими вимагає фахового підходу.

Окремий напрям – дизайнерські розробки внутрішнього простору, обладнання та устаткування бібліотек, який вимагає подальших опрацювань. На виставці представлена лише одна робота («Дизайн інтер'єру Державної республіканської бібліотеки для юнацтва ім. Ванди Василевської в місті Києві», Інститут міського господарства Київського національного авіаційного університету, Ю. Повстяна), що є підтвердженням недостатньої уваги до цього аспекту.

Проведена виставка студентських робіт показала, що деякі позитивні зрушення у справі проектування бібліотек наразі вже є: майбутні фахівці у навчальному процесі вивчають основи проектування важливої громадської споруди – бібліотеки, втілюють у навчальних проектах нові форми сучасної бібліотеки, створюючи цим передумови для зведення сучасних бібліотечних будівель в Україні. Перед архітектурною і бібліотечною громадськістю стоять важливі завдання, вирішення яких сприятиме розв'язанню проблеми зведення сучасних бібліотечних будівель: розроблення сучасної нормативної бази і створення умов для появи висококваліфікованих фахівців-технологів. Тому у сучасних соціально-політичних умовах залучення спеціалізованих навчальних закладів до вирішення проблеми проектування сучасних бібліотек є найбільш доречним та результативним кроком, який буде мати позитивні наслідки у недалекому майбутньому.

Практика показала, що ера інформатизації невинно підвищує роль бібліотек як соціально-культурної інституції, піднімає їх на вищий інтелектуальний щабель суспільної ієрархії. Враховуючи динамічний розвиток інформаційних технологій та необхідність створення сприятливих умов для зберігання й збереження джерел інформації, до яких належить і Державний бібліотечний фонд, оргкомітет виставки «Бібліотека

майбутнього» виступив з ініціативою провести у вересні 2011 р. Всеукраїнський конкурс студентських проектів на тему «Сучасна бібліотека України» під патронатом Міністерства регіонального розвитку та будівництва України, Міністерства культури і туризму України, Міністерства освіти і науки України.

Для проведення конкурсу необхідно опрацювати Програму-завдання (березень 2010 р.) і просити керівництво архітектурних та дизайнерських вузів України включити у навчальні програми дипломних та курсових робіт виконання проектів зазначеної теми. Враховуючи значення ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, головної бібліотеки будівельної галузі України, що розташована у пристосованому приміщенні Гостиного двору, котре не відповідає сучасним вимогам до бібліотек такого рівня, оргкомітетом виставки було ініційовано проголошення галузевої бібліотеки експериментальним майданчиком зведення нової бібліотечної будівлі. У зв'язку з цим окремою номінацією конкурсу мають бути проекти будівлі ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, для чого необхідно розробити програму-завдання щодо цієї бібліотеки і надати її навчальним закладам.

Враховуючи державну значимість поставленого завдання – спорудження бібліотечних будівель в Україні, необхідно констатувати, що важливою умовою його вирішення є активне залучення бібліотек усіх рівнів і відомств до його опрацювання. Активна партнерська співпраця бібліотекарів та архітекторів – це шлях, який приведе до реалізації завдання.

Список використаної літератури

1. *Алексеева, Л.* Строительство, архитектура и дизайн библиотечных сооружений / Л. Алексеева, Г. Войцеховская, С. Артамонова // Архитектура офисных зданий. – 2005. – № 3. – С. 38–42.
2. *Бартошко, С.* Аптека для души // Янус Нерухомість. – 2003. – № 22. – С. 20 : фото.
3. Будівництво бібліотек в сучасних умовах: проблеми і перспективи (за матеріалами науково-практичної конференції) // Інформ. бюл. / Мінрегіонбуд. – 2009. – № 6. – С. 44–48.
4. *Войцехівська, Г. А.* Фонд ДНАББ ім. В. Г. Заболотного – джерельна база з проектування, будівництва та дизайну бібліотечних будівель // Буд-во України. – 2009. – № 4. – С. 45–47.
5. *Войцеховська, Г. А.* Строительство библиотек: миф или реальность? // Стр-во & реконструкция. – 2009. – № 6. – С. 38–40 : ил.
6. *Войцеховская, Г. А.* Библиотечные сооружения: постановка проблемы / Г. А. Войцеховская, С. С. Артамонова // Стр-во & реконструкция. – 2002. – № 1–2. – С. 37.

7. *Войцеховская, Г. А.* Строительство библиотечных зданий в Украине / Г. А. Войцеховская, С. С. Артамонова // Библиотечное дело-2002 : Библиотечное образование и практика: поиски взаимопонимания : тез. докл. VII междунар. науч. конф. (Москва, 24–25 апреля 2002 г.). – М., 2002. – С. 169–170.

8. *Пацеля О. П.* Библиотечні споруди // Стр-во & реконструкція. – 2007. – № 11. – С. 62 : іл.

Розділ II

**Бібліотечно-інформаційні
ресурси :
оптимізація доступу**